

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

יעאל אור כתאריך:
כ"ג מנחם אב תש"ע

פרשה:
ראה

כותרת:
כיצד עוזרים בצורה נכונה לכלכלת ישראל?

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד

פרשת ראה

כיצד עוזרים בצורה נכונה לכלכלת ישראל?

מיסים, אף אחד לא אוהב את זה כולם מתלוננים שהממשלה גובה יותר מדאי ולא משנה על איזה ממשלה מדובר ולא משנה באיזו מדינה תמיד זה יותר מדאי...

גם אנו מוצאים את הרעיון של מיסים כבר בתורה, ועל חלקן אנו קוראים בפרשתנו פרשת ראה.

השבוע אנו קוראים על "עשר תעשר" – המצווה של מעשר. כשם שהיום כולנו משלמים מיסים, כך בשעתו כל יהודי בארץ ישראל שהיה חקלאי והחזיק ברשותו שדה (בתקופת התנ"ך כולם היו חקלאים) – הוטל עליו לתרום מהתוצרת של השדה שלו.

בראש ובראשונה הוא היה צריך להעניק 'תרומה' לכהן. הכהנים היו אנשים שעסקו כל ימיהם בענייני קדושה בעם ישראל, לא היה להם בבעלותם שדות וכרמים, שכן כל עבודתם היתה לשרת בבית המקדש ולדאוג לצרכים הרוחניים של עם ישראל. לפיכך כל יהודי היה מחוייב להפריש בערך שני אחוזים מן התבואה שלו לכהן (התרומה זה רק מדגן תירוש, גפן יצהר, זיתים).

אבל התרומה לא הסתכמה רק בזה. משום שלאחר מכן באה תרומה נוספת בשם "מעשר ראשון". מהתוצרת שנשארה ברשותו של בעל-הבית היה עליו לתת עשרה אחוזים ללוי, שזו כבר נתינה רצינית מאוד. אמנם היה באפשרותו לבחור לאיזה כהן או לוי ברצונו לתרום, אבל הוא היה מוכרח לתרום זאת.

לאחר-מכן באה תרומה נוספת בשם "מעשר שני". מהתוצרת שנותרה לו היה עליו לתת עשרה אחוז נוספים למעשר שני. בסך הכל היה מדובר בקצת יותר מעשרים אחוזים מכל התוצרת – עדיין הרבה פחות מהמיסים שהממשלה נוטלת כיום...

אבל התרומה הזאת נשאה אופי שונה: לגבי עשרת האחוזים של מעשר שני המצוה היתה לקחת את הפירות המופרשים מן השדה, לצרור אותם בשקים, ולעלות אותם לירושלים. שם בעיר הקודש בעל השדה עורך מסיבה, מזמין אליה את ידידיו שבעיר הקודש ואוכל שם את התבואה שהביא איתו מהשדה.

לכאורה מדובר בצעד מוזר מאוד: כל הרעיון של המעשר נועד ביסודו כדי לתת אותו לזולת, לכהן, ללוי או לעני. המטרה היא כמובן לתת ולהעניק לפלוני שאין ידו משגת ולעזור למעוטי יכולת. מהי התועלת אפוא במעשר כזה שהבעלים עצמם אוכלים אותם בירושלים? היכן רואים כאן נתינה, והלא אף אחד אחר לא נהנה מהתרומה הזאת!

ובכלל, לשם מה ראוי להטריח יהודי שעסוק מאוד בעבודת השדה שלו, שעליו לעזוב את הכל ולסחוב את המעשר עד לירושלים, והכל כדי שהוא עצמו יאכל זאת שם! מילא אם המעשר נתרם לעניי ירושלים אפשר להבין את מטרת הנדידה לירושלים, אך אם עליו לאכול את המעשר בעצמו – זאת יכול הוא לעשות בביתו, ולשם מה עליו להסחב עד לירושלים!?

* * *

מישהו שאל אותי השבוע מה עלה בגורלם של עשרת השבטים. כולנו יודעים שעם ישראל בימינו הם צאצאים של שני שבטים בלבד, שבט יהודה ושבט בנימין, פרט לכהנים והלויים שבינינו. מה קרה אפוא לשלשה רבעים של עם ישראל שהתחלקו בין שאר השבטים.

ההסבר לכך הוא פשוט: מיד לאחר מותו של שלמה המלך, התחלקה מלכות ישראל לשניים; מלכות יהודה ששלטה על ירושלים ונקראה גם מלכות בית דוד, שם התגוררו שבטי יהודה ובנימין. ומלכות ישראל שנשלטה ע"י שבט אפרים שבה היו עשרה שבטים.

המלך הראשון שעמד בראש מלכות ישראל היה ירבעם בן נבט. הדבר הראשון שהוא ביצע במסגרת מלכותו היה לסגור את הדרכים לירושלים, בכך הוא ביקש למנוע את עלייתם של יהודים לרגל לירושלים, כי הם עשויים לחזק את הכלכלה של מלכות יהודה, ואולי עוד יהיו יהודים שירצו להשאר לגור שם. ולכן כצעד ראשוני הוא סגר את כל הדרכים שמובילות לירושלים (שיחת פורים תשמ"ז, 'התוועדות' ח"ב עמ' 623).

התוצאה של הצעד הזה היתה שיהודים הלכו והתרחקו מהמרכז הרוחני היחיד שהיה באותם ימים – בית המקדש שבירושלים. כפועל-יוצא מכך הם התרחקו מקיום תורה ומצוות. לאט לאט הם הלכו והתבוללו, וכשהם הוגלו מארצם הם איבדו את הזהות היהודית שלהם לגמרי. זוהי אם-כן הסיבה שהם פשוט נעלמו מהמפה היהודית.

את התופעה החמורה הזאת ביקשה התורה למנוע. ככל שיהודי מבקר יותר בירושלים – יש לו יותר סיכויים להתעורר ולהתקשר להקב"ה. הוא עושה מאמץ לעלות ולבקר בבית המקדש, הוא מבחין מקרוב בעבודת הכהנים, הוא רואה את השמחה וההתלהבות שבה הם עושים את עבודתם בקודש, הוא מקשיב לשירת הלווים – זוהי חוויה כבירה ועצומה שמשפיעה עליו למשך חודשים רבים.

באותו ביקור הוא פוגש בחברי הסנהדרין, כל אותם תלמידי-חכמים שגרים בירושלים, הוא זוכה לשמוע "דרשת חימום" ממרצה בעל פה מפיק מרגליות, והוא חוזר לביתו עם 'בטריות' מלאות. התורה רצתה אפוא שיהודי יעשה מאמץ לבוא ולעלות לירושלים ולאכול דווקא שם את המעשר שני מתפוקת השדה שלו (ראה ספר החינוך פ' בחוקותי מצוה ש"ס).

נשאלת השאלה, הרי לכאורה כל יהודי כבר זוכה לעלות לרגל שלוש פעמים בשנה בפסח שבועות וסוכות, ולשם מה יש צורך לעלות שוב בשביל אכילת המעשר?

המפרשים מסבירים שבחגים ישנה מהומה גדולה בירושלים, הרבה אנשים עולים בעת ובעונה אחת ודוחפים וכו'. בנוסף לכך, כל החקלאים נמצאים באמצע העונה ולכן הם קופצים לירושלים לכמה ימים, אבל אין להם פנאי להתעכב שם, שכן אין להם מנוחת הדעת. כשהם באים לירושלים עם המשפחה על-מנת לאכול מעשר שני הרי זה כמו "חופשה" בירושלים, הם באים במנוחת הדעת ברוגע ובשלווה, שוהים שם שבוע-שבועיים, ובמשך התקופה הזאת ניתנת להם האפשרות להתעלות ברוחניות בנקל.

אולם עדיין תמוה כיצד יתכן שישנו "מעשר" מסוים שרק בעל השדה בעצמו נהנה ממנו והוא אינו מצווה להעניקו לאחרים, והרי כל מטרתו של המעשר הוא כדי לתת לעניי!?

התורה בפרשת ראה אומרת דבר מעניין: "כי ירחק ממך המקום", מה עליך לעשות אם אתה גר במקום מרוחק מירושלים, ולסחוב עשר אחוז מהתבואה שלך לירושלים – זה לא מעשי כי המקום רחוק מדי והתבואה רבה מדי. אומרת התורה: "ונתת בכסף" – יש להמיר את המעשר לדולרים; במקום להביא את התבואה עצמה, אתה יכול להביא את השווי של התבואה בכסף, ואת הכסף הזה תביא לירושלים. "ונתת הכסף בכל אשר תאווה נפשך" – עם הכסף הזה תעשה בירושלים מסיבה גדולה ותאכל שם כל מה שעולה בדעתך, "בבקר בצאן ביין ובשכר". (דברים י"ד, כ"ד).

כלומר, התורה מעוניינת שיהודי יתן יד ויסייע לכלכלה של ירושלים, לא בצורה של תרומות לעניים אלא פשוט לבוא לירושלים ולהשתמש בכסף כדי לרכוש אוכל וכדו', ובכך לחזק את הכלכלה של ירושלים. הרבי אומר שזוהי מצוה בפני עצמה; לא רק שאם אין ברירה מביאים כסף, אלא גם מלכתחילה אם אתה גר מהלך פסיעה אחת מחוץ לחומה אומרת הגמרא (במסכת מכות י"ט, ב) שמותר לך כבר לפדות את המעשר (לקו"ש חלק ל"ד עמ' 75 ואילך)

רואים כאן בעליל שיש כאן מטרה מסויימת. אין המטרה היא שיהודי יביא את אחוזי הפירות שלו לירושלים, אלא הכוונה היא שיפדה את הפירות בכסף, ואת הכסף יעלה לירושלים וישקיע בה ובכך הוא מחזק את הכלכלה של העיר. כך הוא תורם בצורה הנכונה והבריאה ביותר לשוב היהודי בירושלים.

גם בימינו אנו מוצאים את התופעה הזאת. יהודים נוסעים בהמוניהם לבקר בישראל ו"מבזבזים" שם עשרות אלפי דולרים, בבתי המלון, ברכישת אוכל, והעולה על כולנה: "קניות", קונים וקונים ובכל זאת לא מרגישים רע מדי, שהרי בסופו של דבר, בכך עוזרים בצורה נכונה לכלכלתה של ישראל. ואולי זהו ה"מעשר שני" של זמן הגלות...

(ראה גם 'אנציקלופדיה תלמודית' חלק כ"ה ערך ירושלים עמ' שלח, ועוד).

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד